

# GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN EMPATİK BECERİ VE KARAR VERME STRATEJİLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNELENMESİ

Biol ALVER\*

**Özet:** Bu araştırmada, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü'nde öğrenim görmekte olan öğrencilerin empatik becerileri ve karar verme stratejileri incelenmiştir. Araştırmanın evreni, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü'nde 2003-2004 öğretim yılında öğrenim gören üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırma örneklemini, bu evrenden seçkisiz (random) olarak belirlenen toplam 189 kişiden meydana gelmiştir. Araştırmada, bireylerin empatik becerileri ile ilgili veriler Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Beceri Ölçeği- B Formu; karar verme stratejileri ile ilgili veriler ise Kuzgun (1992) tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği ile toplanmıştır. Cinsiyetlerine göre, bireylerin empatik becerileri, mantıklı, içtepisel karar verme stratejileri puanları arasında kızların lehine anlamlı farklılaşma bulunurken, kararsızlık ve bağımsız karar verme stratejisi puanlarına göre anlamlı farklılaşma bulunamamıştır. İçtepisel karar verme stratejileri puanları arasında Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin lehine; kararsızlık puanları arasında ise Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin lehine anlamlı farklılaşma bulunurken, empatik becerileri, bağımsız, mantıklı karar verme stratejileri puanlarına göre anlamlı farklılaşma bulunamamıştır. Ayrıca öğrenim görülen sınıf düzeylerine göre, bireylerin sadece kararsızlık puanları arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

**Anahtar sözcükler:** Güzel sanatlar eğitimi, empatik beceri, karar verme stratejileri.

## I. Giriş

Empati kişiler arası ilişkilere etki eden çok önemli bir ögedir. Empati, karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerini kendinin (-imiş gibi) algılamak, kendini karşıdaki kişinin yerine koymaktır (Rogers,1962). Dolayısıyla empati bireyin iletişimde duyarlılığını ve verimini artıran olumlu bir unsur olarak görülmektedir. Empatik beceriye sahip bireyler çevresinde bulunan insanların duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlar ve paylaşırlar (Hançerlioğlu,1988). Bundan dolayı, empatik beceri hem bireysel hem de toplumsal düzeyde yaşamımızı olumlu olarak etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır ve eğitim ile geliştirilen bir özelliktir (Squiver ,1990; Dökmen, 1990; Stephan ve Finlay, 1999).Empati kurarken, karşıdaki kişinin duygusal-bilişsel girdabına kendini tamamen kaptırmamak gerekir. Bu nedenle, empati, bir çeşit "rol alma ve yapma sanatı" olmaktadır (Erkuş, 1994).

Günümüzdeki empati tanımına, zaman içindeki pek çok değişiklik sonucunda ulaşılmıştır. "Empatinin" terim olarak iki temel kökü vardır. Bunlar; Almanca'daki "einfühlung" ve Eski Yunanca'daki "empathia" dır. 1897

---

\* Arş.Gör.Dr., Atatürk Üni., K.K.Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri ABD

yılında Lipps, einfühlung'u; "bir insanın, kendisini karşısındaki bir nesneye örneğin bir sanat eserine yansıtması, kendini onun yerinde hissetmesi ve bu yolla o nesneyi kendi içine alarak (özümseyerek) anlaması sürecine einfühlung adı verilir (Barret-Lennard, 1981 ve Wispe,1986). Lipps 1897 den sonraki çalışmalarında, nesnelere yanı sıra insanların algılanması sırasında einfühlung'un ortaya çıkabileceğinden söz etmiştir. 1903 yılında yayınlanan bir makalesinde Lipps, bir insan için üç bilgidir söz eder. Bunlar;

1. Nesnelere ilişkin,
2. Kişinin kendisine ilişkin,
3. Diğer insanlara ilişkin bilgilerdir.

Üçüncü tür bilgiyi elde etmenin yolu ise einfühlung'dan yararlanmaktır. Bu yolla insanlar, karşısındakilerin iç dünyalarına girme, onları tanıma şansına sahip olurlar.

1909 yılında Tichener, einfühlung terimini, Eski Yunanca'daki "empathi" teriminden yararlanarak İngilizce'ye "empathy" olarak tercüme etti. Böylece empatinin psikoloji ve psikiyatri literatüründeki bugünkü yerini almış oldu.

İlgili yayınları incelediğimizde, empatiye ilişkin tanımların, yıllar boyunca üç temel aşamadan geçtiğini görmekteyiz. Bu aşamaları şöyle sıralayabiliriz: Başlangıçtan 1950'lerin sonuna kadar, empati, bilişsel bir kavram olarak ele alınmış, "empati ölçümü" adı altında daha çok kişilerin birbirlerinin kişilik özelliklerini nasıl algıladıkları ölçülmüştür. 1960'lı yıllarda ise empatinin bilimsel boyutunun yanı sıra duygusal boyutu da vurgulanmıştır; bu yıllarda, bir kişinin karşısındaki kişi gibi hissetmesi , empati kabul edilmiştir. 1970'lerde ise üçüncü aşamaya geçilmiştir. Bu dönemde empati, 1960'lara oranla daha dar anlamda kullanılmaya başlanmış, bir kişinin belli bir duygusunu anlamaya ve durumu ona iletmeye "empati" adı verilmiştir (Baston,1990).

Stephan ve Finlay'e (1999) göre, empati olumlu sosyal davranışa yol açarken, empatinin yokluğu antisosyal davranışlara neden olmaktadır. Empatik anlayış her zaman kişilerarası alan içinde oluşur. Kişilerarası etkileşim her iki yönde bilgi ve duyguların akışını içerir, bu da karşılıklı geribildirim süreçlerini güçlendirip, anlayışı artırır (Starcevic ve Piontek 1997).

Kişinin empati kurabilmesi için gerekli olan öğeleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Empati kuracak kişi, kendisini karşısındakinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalıdır. Başka bir söyleyişle, empati kurmak isteyen kişinin, karşısındaki kişinin fenomenolojik alanına girmesi gereklidir. Fenomenolojik alan, psikolojideki fenomenolojik yaklaşıma göre her insanın fenomenolojik alanı vardır. Her insan gerek kendisini, gerekse çevresini, kendine özgü bir biçimde algılar;bu algısal yaşantı öznedir (subjektiftir); kişiye özgüdür. Yani her insan dünyaya, kendine özgü bir bakış tarzıyla bakar. Eğer bir insanı anlamak istiyorsak, dünyaya onun bakış tarzıyla bakmalı, olayları onun gibi algılamaya ve yaşamaya çalışmalıyız. Bunu gerçekleştirmek için de empati kurmak istediğimiz kişinin rolüne girmeli, onun yerine geçerek adeta olaylara onun gözlüklerinin gerisinden bakmalıyız. Bir kızıl derili atasözü "bir insanı

anlamak istiyorsan , gökte üç ay eskiyene kadar onun ayakkabılarıyla dolaşmalısın” der. Karşımızdaki kişinin rolüne girerek empati kurduğumuzda, o kişinin rolünde kısa bir süre kalmalı, daha sonra bu rolden çıkarak kendi yerimize geçme bilmeliyiz. Aksi halde empati kurmuş sayılmayız. Karşımızdaki ile özdeşim kurmak (ona benzemek) veya ona sempati duymak, empatiden farklı şeylerdir.

2. Empati kurmuş sayılmamız için, karşımızdaki kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamamız gereklidir. Empatiyi tanımlarken bu noktayı vurguladığımızda, empatinin iki temel bileşeninden söz etmiş oluyoruz. Bunlar empatinin bilişsel ve duygusal bileşenleridir. Karşımızdakinin rolüne girerek onun ne düşündüğünü anlamamız, bilişsel nitelikli bir etkinliktir.

3. Empatideki son öge ise, empati kuran kişinin zihninde oluşan empatik anlayışın, karşıdaki kişiye iletilmesi davranışdır. Karşımızdaki kişinin duyguları ve düşüncelerini tam olarak anlasak bile, eğer anladığımızı ona ifade edemezsek empati kurma sürecini tamamlamış sayılmayız. (<http://www.dramaokulu.com/>)

Karar verme ise, olaylara ilişkin olasılık hesapları yaparak iki veya daha fazla seçenek arasından bir seçim yapma yetisi,süreci veya bu amaçla kullanılan yöntem (Budak, 2000). Karar verme, gelişen teknolojilerin yeni sorunlar ortaya çıkarması (Tiryaki, 1997), demokrasinin bir yaşam biçimi olarak benimsenmesi (Eldeleklioğlu,1996) ve bireylerin mutlu bir yaşam sürdürmeleri ile ilgili bir olgudur. Karar verme davranışı, karar verilmesi gereken bir durumun farkına varılması ile başlayan ve bireyin bu durum karşısında ne zaman ve nasıl karar vereceğini belirlemesi ile sonlanan bir etkinliktir. Karar verme davranışı birbirini izleyen evrelerden oluşan bir süreç olarak ele alınmaktadır. Birey, karar verme süreci içerisinde belirli bir yaklaşımda bulunarak durumu değerlendirmekte, seçenekleri ve bu seçeneklerin sonuçlarını incelemekte ve değerlendirmenin sonucu olarak istediği seçime yönelmektedir (Carroll, 1980. Akt: Ersever,1996).

Karar verme davranışı hem duygusal (Bono,1992; Plous 1993) hem de bilişsel (Mann ve Harmoni, 1989; Güçray,1998; Şeyhun, 2000; Yeşilyaprak, 2000) özellikler tarafından etkilenmektedir.

Bilgin'e (1995) göre ise, karar verme ahlak gelişiminin bir evresidir. İlk evrelerde bireyler kararlarını, dış baskılar ve olgunlaşmamış kişisel istekler doğrultusunda vermektedirler. Sonraki evrelerde ise kararın nedenleri kanunlar, ilkeler ve yasalardır. Kurum ve örgütler çalışanlarını karar verirken dikkate almaları gereken ilkeler konusunda yeterli düzeyde bilgilendirmelidirler. Karar verme konusunda sınırlarını yeterince realize edemeyen çalışanlar, zaman zaman bilmeden de olsa yanlış kararlar alarak hem bireysel hem de kurumsal zararlara yol açmaktadırlar.

Karar verme durumunda, bireylerin farklı stratejiler kullandıkları belirlenmiştir. Karar verme stratejisi, bireyin, karar vermesi gereken bir durumla karşılaştığında, nasıl davranacağını belirlemesi işlemine denir (Ersever,1996). Bu stratejilerin birbiriyle birleşik olarak kullanılmasının mümkün olduğu belirtilmektedir. Karar verme durumunda kullanılan stratejiler

daha önceden planlanarak uygulanabildiği gibi, karar verme durumuyla yüzleşildiği anda da belirlenebilmektedir. Karar verme stratejileri, kullanımlarında harcanılan çaba ve etkililikleri açısından farklılıklar gösterebilmektedir (Payne, Bettman ve Johnson, 1993). Karar verme durumunda kullanılan dört temel strateji bulunmaktadır (Kuzgun, 1993). Bunlar:

1. Bağımsız Karar Verme Stratejisi: İsteklerin doğrultusunda, kendi başına karar vermedir.(Ersever,1996).

2. Mantıklı Karar Verme Stratejisi: Karar verme durumunda, bireyin, akılcı ve rasyonel düşünerek, olası seçenekler hakkında bilgi toplaması, her seçeneğin avantajlarını ve dezavantajlarını dikkate alması ve yaptığı değerlendirmelerin sonucunda, kendisine en uygun seçeneğe yönelmesidir(Ersever,1996).

3. İçtepisel Karar Verme Stratejisi: Karar verme durumunda, bireyin, olası seçenekler üzerinde yeterince düşünmeden, ani, tepkisel ve aceleci davranarak, karar verme sorununu ortadan kaldıracak bir seçeneğe yönelmesi durumuna denir(Ersever,1996).

4. Kararsızlık: Kararsız olma durumu, tereddüt; düzensizlik, istikrarsızlık.

( <http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk>)

Başkalarının duygu ve düşüncelerini anlama ve karar verme sanatın da önemli bir işlevini oluşturmaktadır. Özellikle empati kurarak başkalarının duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlamak ve onları çeşitli sanat eserleri ile yansıtmak sanatın ve sanatçının önemli görevlerinden birisidir. Sanat ve sanatçı bütün 'ben'leri kavrayabilme ve yansıtabilme yetisine sahip olmalıdır. Yani, sanatçı farklı kişilikler arasında gidiş-gelişlerle geniş bir görüş açısına sahip olmaktadır (<http://www.gelenekyayinevi.com>).

Karar verme ise özellikle sanatın önemli bir aşaması olan tasarımda kullanılan düşünsel bir ögedir. Çünkü tasarım, problem belirleme, problem çözme, yaratma, ve karar verme yöntem ve tekniklerini içerir.

Üniversite öğrencilerinin empatik becerileri ve karar verme stratejileri ile ilgili yapılan çalışmalarda genel olarak cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri alan ve sınıf düzeyleri açısından farklı sonuçlar bulunmuştur (Collingwood, 1971; Heppner ve Peterson, 1982; Heppner ve Anderson,1985; Nezu, 1985; Akkoyun, 1987; Dökmen, 1987; O'Hare ve Beutell, 1987; Fittante, 1988; Kinnier, Brigman ve Noble, 1990; Akçalı, 1991; Brack, LaClave ve Wyatt, 1992; Radford, Mann, Ohta ve Nakane, 1993; Altekin, 1995; Ataşalar, 1996; Eldeleklioğlu, 1996; Ersever, 1996; Bozkurt, 1997; Tiryaki, 1997; Ünal, 1997; Alver, 1998; Dilemken, 1999; Chu ve Spires, 2000; İlbay, 2000; Öner, 2001; Swait, 2001; Kesici, 2002) Bu araştırmaların hepsi, farklı alanlarda okuyan üniversite öğrencileri ile yapılmış olup güzel sanatlar eğitimi alan öğrencilerin empatik becerileri ve karar verme stratejilerini inceleyen herhangi bir araştırma sonucuna rastlanılmamıştır.

## II. Problem

Bu araştırmanın amacı, Eğitim Fakültesinin Güzel Sanatlar Bölümü'nde öğrenim gören öğrencilerin empatik beceri ve karar stratejilerinin, cinsiyet, öğrenim gördükleri anabilim dalı ve sınıf düzeyleri açısından incelenmesidir.

## III. Yöntem

### - Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü'nde 2003-2004 öğretim yılında öğrenim gören üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırma örneklemini, bu evrenden seçkisiz (random) olarak belirlenen toplam 189 kişiden meydana gelmiştir. Örneklem ilişkili bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo1. Örneklem İlişkin Bilgiler

CINSİYET	SINIF					BÖLÜM		
	Birinci (n)	İkinci (n)	Üçüncü (n)	Dördüncü (n)	Toplam (N)	Resim (n)	Müzik (n)	Toplam (N)
Kız (n)	33	23	24	19	99	40	59	99
Erkek (n)	30	26	13	21	90	51	39	90
Toplam (N)	63	49	37	40	189	91	98	189

### - Veri Toplama Araçları

#### Empatik Beceri Ölçeği – B Formu

Ölçeğin daha önce varolan A Formu, Kohlberg'in moral gelişim basamaklarına dayanarak standart bir ölçek geliştiren Rest ve arkadaşlarının (1974) yaklaşımı örnek alınarak Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte altı problem ve bu problemlerin her birisi için 12 empatik tepki, yani toplam 72 tane empatik tepki yazılı halde deneye sunulmaktadır. Her bir problemin altındaki empatik tepki taşıyan 12 cümle Likert tipi ölçek görünümündedirler. Her problem için "0" puan değeri taşıyan ve deneklerin dikkatini ölçmeyi amaçlayan altı tane "ilgisiz cümle" konulmuştur. Geriye kalan 66 cümle 10 empati basamağından herhangi birine uygun mesaj taşıdığı yargısı ortaya konulmuştur. Puanlamada, deneklerin her bir probleme ilişkin seçtikleri 4 cümleden yani toplam 24 cümleden, Likert tipi ölçek üzerinden aldıkları puanlar dikkate alınır. Alınan toplam puanın yüksek olması "empatik becerinin yüksek olması" durumunu nitelemektedir (Dökmen, 1988).

- Güvenirlilik : EBÖ - B Formu, 80 kişilik bir gruba 3 hafta arayla iki defa uygulandığında bu iki uygulamadan elde edilen ölçümler arasında  $r=.91$  düzeyinde bir ilişki belirlenmiştir. 16 kişi gerekli dikkat kontrol puanını elde

edemediği için güvenilirlik katsayısı 64 denek üzerinden hesaplanmıştır (Dökmen, 1988).

- Geçerlik : EBÖ - B Formu, klinik psikolojide ve psikolojik danışmada en az master derecesine sahip ve psikoloji eğitimi almamış yüksek tahsilli 14'er kişilik iki gruba uygulanmıştır. Sonuçta, birinci grubun tüm üyeleri 7. ile 10. basamaklar arasında empatik tercihte buldukları; ikinci grubun empatik tercihlerinin 2. ile 8. basamaklar arasında bulunduğu görülmüştür. İki grubun empatik beceri puanları arasında anlamlı farklılık vardır ( $t = 6.77$ ,  $sd=26$ ,  $P < 001$ ) (Dökmen, 1988).

- Karar Stratejileri Ölçeği

Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ), Kuzgun (1992) tarafından, bireylerin karar verme stillerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiştir. Ölçeğin faktör analizi çalışmaları sonucunda, içtepsel mantıklı bağımsız karar verme ve kararsızlık olmak üzere dört faktör belirlenmiştir. Likert tipi beş dereceli 40 maddeden oluşan ölçeğin alt ölçeklerinde 10'ar madde bulunmaktadır. Denekten, her maddeyi okuyup, kendisine hiç uygun değilse A, pek uygun değilse B, biraz uygunsu C, uygunsu D, çok uygunsu E seçeneğini işaretlemesi istenmektedir. Cevapların puanlanması bu sıra ile 1 ile 5 arasında yapılmaktadır. Böylelikle, deneğin her alt ölçekten alabileceği en düşük puan 10 ve en yüksek puan 50'dir. Deneğin alt ölçeklerde aldığı puanın artması o alt ölçeğe ilişkin karar verme stilini benimsediğine işaret etmektedir (Ersever, 1996).

- Güvenirlik : Karar Stratejileri Ölçeği, bir grup lise öğrencisine iki kez uygulanarak, aracın test-tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır. Bu incelemeye göre, ölçeğin test-tekrar test yöntemiyle belirlenen korelasyon katsayıları; içtepsel karar verme alt ölçeği için .81, mantıklı karar verme alt ölçeği için .80, bağımsız karar verme alt ölçeği için .52 ve kararsızlık alt ölçeği için .86 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin, hesaplanan Cronbach's alpha değerleri; içtepsel karar verme alt ölçeği için .74, mantıklı karar verme alt ölçeği için .72, bağımsız karar verme alt ölçeği için .72, bağımsız karar verme alt ölçeği için .55 ve kararsızlık alt ölçeği için .70 olarak hesaplanmıştır (Ersever, 1996).

- Geçerlik : Karar Stratejileri Ölçeği'nin geçerliğini sınamak için, araç, karar stratejileri bakımından aralarında fark olduğu ön görülen gruplara uygulanmış ve bu ölçeğin gruplar arasındaki ayırt ediciliğine bakılmıştır. Bu amaçla, araç, lise öğrencilerine uygulanarak karar stratejileri yönünden cinsiyetler arasındaki farka, yetişkinlere uygulanarak gençlerle aralarındaki farka ve sık sık karar verme durumlarıyla karşılaşan doktorlara, hukukçulara, subaylara ve tiyatro sanatçılarına uygulanarak bu gruplar arasındaki farklılıklara bakılmış ve aracın bu grupları beklenen yönde ayırt ettiği görülmüştür. Karar Stratejileri Ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları sonucunda, aracın, rehberlik alanında kullanılabilir niteliklere sahip olduğu görülmektedir. Araç, ülkemizde, bireylerin karar verme stratejilerini belirlemek amacıyla geliştirilen ilk ve tek ölçek olma özelliğini de taşımaktadır (Ersever, 1996).

- Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada incelenen empatik beceri ve karar verme stratejileri ile ilgili olduğu düşünülen kişisel değişkenler hakkında bilgi toplamak amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup yedi sorudan oluşmaktadır.

Kişisel Bilgi Formu, bireylerin cinsiyet, öğrenim gördükleri anabilim dalı ve sınıf düzeylerini tespit etmek amacı ile kullanılmıştır.

- Verilerin Çözümlemesi

Verilerin analizinde t testi ve varyans analizi kullanılmış olup bu analizler bilgisayarda Windows for SPSS Release 10.00 paket programı ile yapılmıştır.

### III. Bulgular

Bireylerin cinsiyetlerine göre, empatik becerileri ve karar verme stratejileri puan ortalamaları açısından aralarında fark olup olmadığını saptamak için t testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Empatik Becerileri ve Karar Stratejileri Puanlarının Ortalaması, Standart Sapması ve t Değeri

	CINSİYET	N	$\bar{X}$	S.S.	t
Empatik Beceri	Kız	99	132,2727	16,1604	<b>2,670**</b>
	Erkek	90	124,6444	22,8298	
Bağımsız Karar Stratejisi	Kız	99	29,9192	4,2419	<b>0,373</b>
	Erkek	90	30,1667	4,8696	
Mantıklı Karar Stratejisi	Kız	99	33,8586	5,8082	<b>2,097*</b>
	Erkek	90	31,9556	6,6635	
İçtepesel Karar Stratejisi	Kız	99	27,8182	5,6701	<b>2,326*</b>
	Erkek	90	25,8667	5,8583	
Kararsızlık	Kız	99	25,4747	6,9728	<b>0,817</b>
	Erkek	90	24,6778	6,3844	

\* p<.05 anlamlı

\*\* p<.01 anlamlı

Tablo 2 incelendiğinde; Kızların empatik beceri puan ortalaması 132,2727; erkeklerin ise 124,6444 dır. Cinsiyete göre, empatik beceri puan ortalamaları arasında kızların lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir (t = 2,670 p<0,01).

Literatürde araştırma bulgusunu destekler nitelikte, kızların empatik beceri ve eğilim düzeylerinin ekeklere göre daha yüksek olduğunu saptayan çok sayıda araştırma sonucuna rastlanmaktadır (Hoffman ve Levine, 1976; Hoffman, 1977; Eisenberg ve Lennon, 1980; Omum ve ark., 1981; Kallopuska, 1984; Willmington, 1987; Cömert, 1990; Yıldırım, 1991; Ceyhan, 1993; Aydın, 1996; Bozkurt, 1997).

Kızların bağımsız karar verme stratejisi puan ortalaması 29,9192; erkeklerin ise 30,1667 dir. Cinsiyete göre, bağımsız karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir (t = 0,373 p>0,05).

Kızların mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması 33,8586; erkeklerin ise 31,9556 dir. Cinsiyete göre, mantıklı karar verme stratejisi puan

ortalamları arasında kızların lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir ( $t = 2,097$   $p < 0,05$ ).

Kızların içtepsel karar verme stratejisi puan ortalaması 27,8182; erkeklerin ise 25,8667 dir. Cinsiyete göre, içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında kızların lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir ( $t = 2,326$   $p < 0,05$ ).

Kızların kararsızlık puan ortalaması 29,9192; erkeklerin ise 30,1667 dir. Cinsiyete göre, kararsızlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ( $t = 0,817$   $p > 0,05$ ).

Literatürde cinsiyete göre karar stratejilerinin farklılaşması ile ilgili birbirinden farklı araştırma bulgularına rastlanmaktadır. Güçray (2003), cinsiyetin karar verme sürecinde önemli bir faktör olduğunu; Sinangil (1993) önemli bir etken olmadığını saptamışlardır. Kuzgun (1993), bağımsız karar verme stratejisi puanının kızların lehine; Kesici (2002) ise, erkeklerin lehine yüksek olduğunu saptamışlardır. Kuzgun (1993) ve Kesici (2002), mantıklı karar verme stratejisi puanının kızların lehine yüksek olduğunu saptamışlardır. Kuzgun (1993) ve Kesici (2002), içtepsel karar verme stratejisi puanının erkeklerin lehine; Tiyaki (1997) ise, kızların lehine yüksek olduğunu bulgulamışlardır. Kuzgun (1993) ve Kesici (2002), kararsızlık puanının kızların lehine; Millard, Habler ve List (1984) ise, özellikle mesleki kararsızlık açısından kızların lehine yüksek olduğunu saptamışlardır.

Bireylerin öğrenim gördükleri anabilim dallarına göre, empatik becerileri ve karar verme stratejileri puan ortalamaları açısından aralarında fark olup olmadığını saptamak için t testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Bireylerin Öğrenim Gördükleri Anabilim Dallarına Göre Empatik Becerileri ve Karar Stratejileri Puanlarının Ortalaması, Standart Sapması ve t Değeri

	ÖĞRENİM ALANI	N	$\bar{X}$	S.S.	t
Empatik Beceri	Resim	91	128,3516	22,9654	<b>0,191</b>
	Müzik	98	128,9082	16,7585	
Bağımsız Karar Stratejisi	Resim	91	30,0220	4,7211	<b>0,044</b>
	Müzik	98	30,0510	4,3916	
Mantıklı Karar Stratejisi	Resim	91	33,7363	6,2072	<b>1,660</b>
	Müzik	98	32,2245	6,3026	
İçtepsel Karar Stratejisi	Resim	91	25,6923	5,3701	<b>2,768**</b>
	Müzik	98	28,0000	6,0394	
Kararsızlık	Resim	91	26,0989	5,8955	<b>2,002*</b>
	Müzik	98	24,1633	7,2634	

\*  $p < .05$  anlamlı

\*\*  $p < .01$  anlamlı

Tablo 3 incelendiğinde;



Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin empatik beceri puan ortalaması 128,3516; Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin ise 128,9082 dür. Öğrenim görülen alana göre, empatik beceri puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ( $t = 0,191$   $p > 0,05$ ).

Araştırma bulgusunu destekler nitelikte, öğrenim alanlarına göre (fen-edebiyat) üniversite öğrencilerinin empatik becerileri arasında anlamlı farklılaşma olmadığını bulgulayan araştırma sonuçları bulunmaktadır (Alver,1998)

Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin bağımsız karar verme stratejisi puan ortalaması 30,0220; Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin ise 30,0510 dür. Öğrenim görülen alana göre, bağımsız karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ( $t = 0,044$   $p > 0,05$ ).

Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması 33,7363; Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin ise 32,2245 dür. Öğrenim görülen alana göre, mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir ( $t = 0,044$   $p > 0,05$ ).

Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalaması 25,6923; Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin ise 28,0000 dür. Öğrenim görülen alana göre, içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nın lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir ( $t = 2,768$   $p < 0,01$ ).

Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin kararsızlık puan ortalaması 26,0989; Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin ise 24,1633 dür. Öğrenim görülen alana göre, kararsızlık puan ortalamaları arasında Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nın lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir ( $t = 2,002$   $p < 0,05$ ).

Literatürde araştırma sonucunu desteklemeyen karşıt sonuçlara rastlanmaktadır (Kesici, 2002)

Bireylerin sınıf düzeylerine göre; empatik becerileri ve karar stratejileri puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Bireylerin Sınıf Düzeylerine Göre Empatik Becerileri ve Karar Verme Stratejileri Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Birinci sınıf n=63		İkinci sınıf N=49		Üçüncü sınıf n=37		Dördüncü sınıf n=40		Toplam N=189	
	$\bar{X}$	S.S	$\bar{X}$	S.S	$\bar{X}$	S.S	$\bar{X}$	S.S	$\bar{X}$	S.S
Empatik Beceri	131,2	20,0	122,8	23,6	128,67	17,1	131,60	16,0	128,64	19,9
Bağımsız Karar Verme Stratejisi	30,0	4,26	29,32	4,57	30,18	3,23	30,75	5,81	30,03	4,54
Mantıklı Karar Verme Stratejisi	33,0	6,04	32,22	4,86	32,72	6,65	33,87	7,78	32,95	6,28
İçtepisel Karar Verme Stratejisi	26,2	5,67	26,67	6,09	28,21	5,27	26,90	6,22	26,88	5,82
Kararsızlık	21,5	7,48	25,85	4,68	28,94	4,63	26,15	6,63	25,09	6,69

Bireylerin sınıf düzeylerine göre; empatik becerileri ve karar stratejileri puan ortalamaları arasındaki farklılaşma düzeyini tespit etmek amacı ile varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: Bireylerin Sınıf Düzeylerine Göre, Empatik Becerileri ve Karar Stratejileri Puan Ortalamaları Arasındaki Farklılaşmayla İlgili Varyans Analizi

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	S. D.	Ortalama Kare	F
<b>Empatik Beceri</b>	Gruplar Arası	2448,067	3	816,022	<b>2,089</b>
	Gruplar İçi	72275,468	185	390,678	
	Toplam	74723,534	188		
<b>Bağımsız Karar Verme Stratejisi</b>	Gruplar Arası	45,932	3	15,311	<b>0,739</b>
	Gruplar İçi	3830,808	185	20,707	
	Toplam	3876,741	188		
<b>Mantıklı Karar Verme Stratejisi</b>	Gruplar Arası	62,622	3	20,874	<b>0,524</b>
	Gruplar İçi	7365,949	185	39,816	
	Toplam	7428,571	188		
<b>İçtepişel Karar Verme Stratejisi</b>	Gruplar Arası	91,608	3	30,536	<b>0,898</b>
	Gruplar İçi	6293,058	185	34,017	
	Toplam	6384,667	188		
<b>Kararsızlık</b>	Gruplar Arası	1403,865	3	467,955	<b>12,335***</b>
	Gruplar İçi	7018,420	185	37,937	
	Toplam	8422,286	188		

\*\*\* p<.001 anlamlı

Tablo 5 incelendiğinde, bireylerin:

Sınıf düzeylerine göre, empatik beceri puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir (F = 2,089 p>0,05).

Sınıf düzeylerine göre, bağımsız karar verme stratejisi puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir (F = 0,739 p>0,05).

Sınıf düzeylerine göre, mantıklı karar verme stratejisi puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir (F = 0,524 p>0,05).

Sınıf düzeylerine göre, içtepişel karar verme stratejisi puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir (F = 0,898 p>0,05).

Sınıf düzeylerine göre, kararsızlık puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir (F = 12,335 p>0,001).

Bireylerin sınıf düzeylerine göre; kararsızlık puan ortalamalarındaki farklılaşmanın kaynağını bulmak için LSD analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Bireylerin Sınıf Düzeylerine Göre, Empatik Becerileri ve Karar Stratejilerinin Çoklu Karşılaştırılmaları İle İlgili LSD Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	SINIF I	SINIF J	Ortalamalar Arası Farklılık I-J
Kararsızlık	İkinci sınıf	Birinci sınıf	4,2857***
	Üçüncü sınıf	Birinci sınıf	7,3745***
		İkinci sınıf	3,0888*
		Dördüncü sınıf	2,7959*
	Dördüncü sınıf	Birinci sınıf	4,5786***

Tablo 6 incelendiğinde:

Kararsızlık puan ortalamasına göre; ikinci sınıflar ile birinci sınıflar arasında  $p < 0,001$ ; üçüncü sınıflar ile birinci sınıflar arasında  $p < 0,01$ , üçüncü sınıflar ile ikinci ve birinci sınıflar arasında  $p < 0,05$ ; dördüncü sınıflar ile birinci sınıflar arasında  $p < 0,001$  önem düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

Literatürde, üniversite öğrencilerinin ilk sınıflarda empatik becerilerinin daha düşük olduğunu bulgulayan araştırma sonuçlarına rastlanmaktadır (Ünal, 1997). Ayrıca, birinci sınıfa devam eden öğrencilerin kararsızlık ve içtepsel karar verme stratejilerini daha sıklıkla kullandıklarıyla ilgili araştırma sonuçları bulunmaktadır (Sinangil, 1993; Tiryaki, 1997). Bu sonuçlar araştırma bulgularını desteklemektedir.

#### IV. Sonuç ve Öneriler

Cinsiyetlerine göre, bireylerin empatik becerileri, mantıklı, içtepsel karar verme stratejileri puanları arasında kızların lehine anlamlı farklılaşma bulunurken, kararsızlık ve bağımsız karar verme stratejisi puanlarına göre anlamlı farklılaşma bulunamamıştır.

Öğrenim gördükleri alanlarına göre, bireylerin içtepsel karar verme stratejileri puanları arasında Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin lehine; kararsızlık puanları arasında ise Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin lehine anlamlı farklılaşma bulunurken, empatik becerileri, bağımsız, mantıklı karar verme stratejileri puanlarına göre anlamlı farklılaşma bulunamamıştır.

Öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre, bireylerin kararsızlık puanları arasında anlamlı farklılaşmalar bulunmuştur. Buna göre; ikinci sınıfta öğrenim görenler ile birinci sınıfta öğrenim görenler arasında; üçüncü sınıfta öğrenim görenler ile birinci, ikinci ve dördüncü sınıfta öğrenim görenler arasında; dördüncü sınıfta öğrenim görenler ile birinci sınıfta öğrenim görenler arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

**Öneriler:** Özellikle empatik becerileri daha düşük bulunan erkek öğrencilerin empatik becerilerini geliştirmeye dönük eğitim faaliyetleri düzenlenebilir. Çünkü empati eğitimle geliştirilen bir özelliktir (Squiver ,1990; Dökmen, 1990; Stephan ve Finlay, 1999)

Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerin içtepesel karar verme stratejisi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrencilerde ise kararsızlık puanlarının yüksek bulunmasının sebepleri ile ilgili daha ileri araştırmalar yapılabilir.

Sınıf düzeylerine göre kararsızlık puanlarının farklılaşmasının sebepleri ile ilgili ileri araştırmalar yapılabilir.

Farklı alanlarda öğrenim gören öğrencilerin empatik becerileri ve karar verme stratejileri incelenerek güzel sanatlar alanında eğitim gören bireylerle karşılaştırılabilir.

**Abstract:** In this research, the emphatic skills and decision-making strategies of the students of the Department of Fine Arts Education, Faculty of Education were studied.

The research covers the students of Kazım Karabekir Education Faculty, Atatürk University of the academic year 2003-2004. The sample of the research includes 189 persons based on a random selection. The data of this research were collected with Scale for Emphatic Skill Form-B developed by Dökmen (1988) and Scale for Decision Strategies by Kuzgun (1992). Besides Personal Information Form prepared by the researcher himself was benefited from order to obtain information related to several variables. For the analysis of the data obtained t test and Variance Analysis (One Way Anova)

As the result of the research, these findings were found: Based of difference of gender, as for the scores for the empathic skills, logical and spontenaous decision-making strategies a meaningful difference could not be found as regards the scores for indecision and independent decision-making strategies. As for the score for spontenaous decision-making strategy meaningful difference was found in favour of the students of Department of Painting Education and as for the score for indecision meaningful difference was found in favour of the students of Department of Music Education while meanningful difference could not be found in reltion to the scores for empathic skills, independent and logical decision-making strategies. Besides, the only difference was in the scores for individuals' indecision with respect to their grades.

**Key Words:** Fine arts education, empathic skills, decision-making strategies.

### Kaynakça

- Akkoyun, Füsün. "Empatik Eğilim Ve Ahlaki Yargı," Psikoloji Dergisi, Cilt: 6, 1987.
- Akçalı, Özge. "Kaygı Seviyesinin Empatik Beceri Üzerindeki Etkisi," (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1991.
- Altekin, Figen. "Tiyatro, İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Bölümlerindeki Öğrencilerin Empatik Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1995.
- Alver, Birol. "Bireylerin Uyum Düzeyleri İle Empatik Becerileri Arasındaki İlişkiler" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1998
- Ataşalar, J. "Üniversite Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine, Cinsiyet Ve Yaşlarına Göre Kendini Açma Davranışları"

- (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1996
- Batson, C:D. **How Social An Animal?** 45, 1990
- Bilgin, A. “**Grup Rehberliğinin Ve Grupla Psikolojik Danışmanın, Lise Öğrencilerinin Anne - Babalarından Bağımsız Meslek Kararı Verme Davranışına Etkisi,**” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1995
- Bozkurt, A. “**Cinsiyetleri, Fakülteleri Ve Uyum Düzeyleri Farklı Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyleri,**” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1997.
- Brack, G.; La Clave, L. Ve Wyatt, A.S. “**The Relationship Of Problem Solving And Reframing To Stress And Depression İn Female College.**” Journal Of College Student Development, 33, 124-131. 1992.
- Budak, Selçuk. “**Psikoloji Sözlüğü.**” Bilim Ve Sanat Yayınları. Ankara,2000
- Chu, Pc. Ve Spire. Ee. “**The Joint Effects Of Effort And Quality On Decision Strategy Choice With Computerized Decision Aids,**” Decision Sciences, 31 (2), 2000
- Collingwood, T.R. “**Retention And Retraining Of Interpersonal Communication Skills,**” Journal Of Scinical Psychology, 27, 1971.
- Dilekmen, Mücahit. “**Grupla Psikolojik Danışmanın Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutum Ve Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi,**” (Yayınlanmamış Doktora Tezi).Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum,1999
- Dökmen, Üstün, “**Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Rehberlik Merkezi'nde Sürdürülmekte Olan Psikodrama Çalışması,**” A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yayın, 1987.
- Dökmen, Üstün, “**Empatinin Yeni Bir Modele Dayandırılarak Ölçülmesi Ve Psikodrama İle Geliştirilmesi.**” A.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi: 21 (1-2), Ankara, 1988.
- Dökmen, Üstün, “**Yeni Bir Empati Modeli Ve Empatik Becerinin İki Farklı Yaklaşımla Ölçülmesi.**” Psikoloji Dergisi: 7 (24), 1990.
- Eldeleklioğlu, Jale. “**Karar Stratejileri İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki**” (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1996
- Erkuş, Adnan. “**Psikolojik Terimler Sözlüğü.**” Doruk Yayınları, Ankara,1994
- Ersever, H. Ö. “**Karar Verme Becerileri Kazandırma Programının Ve Etkileşim Grubu Deneyiminin Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Üzerindeki Etkileri,**” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1996
- Fittante, R. “**Description Of Measured Self-Actualization İn Two Kinds Of Training Program Tor Therapist.**” Dissertation Abstracts International, 1988.

- Güçray. S.Songül "Bazı Değişkenler, Algılanan Sosyal Destek Ve Atılganlığın " Karar Verme Sitilleri İle İlişkisi," Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi. 2(9), 7-17, 1998
- Hançerlioğlu, O."Ruh Bilim Sözlüğü", Remzi Kitapevi, İstanbul,1988.
- Heppner, P.R. Ve Peterson, C.H. "The Development And Implications Of A Problem-Solving Inventory." Journal Of Counseling Psychology, 29 (L), 66-75, 1982
- Heppner, P.P. Ve Anderson, W.P. "The Relationship Between Problem Solving Self-Appraisal And Psychological Adjustmerit" Therapy And Research, 9 (4), 415-427, 1985
- İlbay, Azmi Bayram. "Bireylerin Anksiyete, Empatik Beceri Ve İlişkili Özerklik Düzeylerinin Karşılaştırılması." (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2000.
- Kesici, Şahin. "Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Psikolojik İhtiyaç Örüntüleri Ve Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Konya-2002
- Kuzgun, Yıldız. "Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi Ve Standardizasyonu" VII. Ulusal Psikoloji Bilimsel Çalışmaları.: Türk Psikologlar Derneği, Ankara, 1993.
- Mann. L., Harmoni, R. Ve Power, C "Adolescent Decision-Marking: The Development Of Competence". Journal Of Adolescence 12, 265-278, 1989
- Nezu, A.M. "Differences İn Psychological Distress Between Effective And Ineffective Problem Solvers." Journal Of Counseling Psychology, 32 (L),135-138, 1985
- O'hare, M.M. Ve Beutell, N. J. "Sex Differences İn Coping With Career Decision Making." Journal Of Vocational Behavior, 31, 174-181, 1987
- Öner, Nagehan. "Farklı Cinsiyet Rol Yönelimli Kız Ve Erkek Üniversite Öğrencilerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001.
- Payne, J.W., Bettman, J.R. Ve Johnson, E. J. "The Adaptive Decision Maker" Cambridge University Press: New York, 330, 1993
- Plous, S. "The Psychology Of Judgment And Decision Making" Mcgravv-Hill, New York, 302, 1993
- Radford, M.H.B., Mann, L., Ohta, Y. Ve Nakane, Y. "Differences Between Australian And Japanese Students İn Decisional Self-Esteem, Decisional Stress, And Coping Styles." Journal Of Cross-Cultural Psychology, 24 (3), 284-297, 1993
- Rogers, C. R. "The Interpersonal Relationship: The Core Of Guidance." Harward Educational Review, 1962.

- Sinangil, H.K. **"Yönetici Adaylarında Karar Verme İle Kaygı İlişkileri"**  
VII. Ulusal Psikoloji Bilimsel Çalışmaları, Ankara: Türk Psikologlar  
Derneği, 171-177, 1993
- Squiver, W.R. **"A Model Of Empathic Understanding And Adherence To  
Theatment Regimers Precitoner-Patient Relationship"** Soc-Sci-  
Med-Vol.30, No:3, 1990.
- Starcevic, V. And Piontek, C.M. **Empathic Understanding Revisited:  
Conceptualisation, Controversies, And Limitations.** American Journal  
Of Psychotherapy, 51(3), 317-328, 1997
- Stephan, W. G. And Finlay, K. **The Role Of Empathy İn Improving  
Intergroup Relations.** Journal Of Social Issues, 55(4), 729-747, 1999
- Swait, J Ve Adamowich, W. **"Choice Environment, Market Complexity  
And Consumer Behavior."** Organizational Behavior And Human  
Decision Processes.86 (2), 2001.
- Şeyhun, Herdemtaze. **"Karar Verme Becerileri Eğitim Programının  
İlköğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerine  
Etkisi,"** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi,  
Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2000
- Tiryaki, Mihri Gül. **"Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme  
Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi"**  
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi,  
Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997
- Ünal, Gülten. **"Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Eğitimi Alan Öğrencilerin  
Empatik Eğilimlerinde Gözlenen Değişimler"** (Yayınlanmamış  
Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi,  
Konya, 1997
- Wispe, L. **The Distinction Between Sympathy And Empathy.**50, 1986
- Yeşilyaprak, Binnur. **"Eğitimde Rehberlik Hizmetleri"** Nobel Yayın  
Dağıtım, Ankara, 2000.

#### **İNTERNET**

- <http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk>  
<http://www.dramaokulu.com/>  
[aile.gov.tr/AileT2/Empati.htm](http://aile.gov.tr/AileT2/Empati.htm)